

до інтелектуалізації, коли переключається на нескінченний аналіз, наукові знання і статистику, щоб зменшити яскравість емоцій. Так, тривога перестає бути лише деструктивним відчуттям, передусім вона є сигналом психіки, що трансформується у рушійну силу взаємодії.

Отже, тривожність зараз перестає бути лише індивідуальною реакцією на стрес і набуває рис колективного досвіду, який об'єднує людей, допомагаючи підтримувати життєздатність в екстремальних умовах. У ситуації війни тривога стала способом адаптації, що забезпечує пильність, готовність діяти й здатність відчувати зв'язок із іншими. Можливо, саме завдяки цьому захисному механізму суспільство знаходить сили для взаємопідтримки та збереження людяності. У висновку, доцільно розглядати тривожність не лише як симптом, а як нормальний прояв психіки у ненормальних умовах, що прагне зберегти себе в умовах невизначеності та небезпеки.

Список джерел інформації

1. Бахарєва Г. Ю., Черкашин А. І. Методика корекції тривожних станів громадян України. Київ. 2025.
2. Іванова Т. Тривога як психологічний феномен. *Вісник Львівського університету. Серія «Психологічні науки»*. 2020. Вип. 6. С. 72-78.
3. Галієва О. М. Диференціація понять «тривога» та «тривожність». *Психологія та соціальна робота*. 2023. № 49(1). С. 32-48.
4. Лісовенко А., Вишар Є. Тривожність та її подолання. *Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції*. Полтава, 19-20 травня 2022 р. Полтава : Полтавський інститут економіки і права. 2022. С. 515-517.

Кустова Є. В., Григор'єва С.В.,

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»,
м. Харків, Україна

СОЦІАЛЬНА СТРАТИФІКАЦІЯ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ:

ВИТОКИ, ЧИННИКИ ТА ТРАНСФОРМАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ

SOCIAL STRATIFICATION IN MODERN SOCIETY: ORIGINS, FACTORS AND TRANSFORMATIONS OF SOCIAL STRUCTURE

Соціальна стратифікація залишається однією з центральних проблем сучасної соціології, що визначає характер і динаміку суспільних змін. Особливо актуальною ця проблема є в умовах трансформації українського суспільства, де нерівність у доступі до матеріальних ресурсів, влади, освіти та престижу набуває гострих форм. У цьому контексті дослідження витоків, чинників та механізмів трансформації соціальної структури є ключовим для розуміння сучасної соціальної динаміки і вироблення ефективних політик. Метою роботи є аналіз теоретичних основ соціальної стратифікації, сучасних трансформацій в українському суспільстві та визначення соціальних наслідків нерівності.

Соціальна стратифікація – це складна ієрархічна система, що формує соціальні групи або шари на основі нерівномірного розподілу благ, прав і привілеїв у суспільстві. За класифікацією Е. Гідденса, існують основні типи стратифікованих систем: рабство, касты, стани, класи, які трансформуються залежно від економічних та політичних умов [1]. Марксистський підхід визначає класову стратифікацію як відображення відносин власності і поділу праці, де конфлікт між власниками і найманими працівниками лежить в основі соціального поділу [2]. Проте з розвитком постіндустріального суспільства традиційні критерії власності поступово доповнюються соціальними індикаторами.

Соціальна стратифікація як явище має глибокі історичні корені, які сягають початків людських суспільств. Виникнення нерівностей було зумовлене потребою організувати спільноти для ефективного управління ресурсами і розподілу функцій. Спочатку суспільства будувалися навколо

родових або племінних зв'язків, у яких роль індивіда визначалась традиціями і генетичною близькістю. Проте з появою виробництва, землеробства, та інших форм власності з'явилися і нові передумови соціального поділу. Коли у суспільстві почали концентруватися цінні ресурси – земля, худоба, рабська праця – виникли і перші форми нерівності, що заклали основи стратифікації. Суспільство поділялося на тих, хто володіє і контролює ресурси, та тих, хто їх здобуває або слугує власникам [3].

Перехід від традиційної форми до класової стратифікації дав основу сучасній соціальній структурі. Основні чинники, що визначають позицію людини у цій ієрархії, формувалися у кількох ключових площинах. Насамперед, як вже зазначалось, це власність – доступ до матеріальних благ та засобів виробництва, адже вона безпосередньо впливає на рівень доходів і можливості індивіда у соціумі. Власність часто обумовлює і політичну владу, адже контроль над ресурсами дає вплив на прийняття рішень на різних рівнях.

Другий важливий фактор – освіта, яка стала одним із найпотужніших інструментів соціальної диференціації у сучасних суспільствах. Освітні ресурси визначають доступ до престижних професій, можливостей для розвитку та культурного капіталу. Люди з вищою освітою мають значно більші шанси піднятися у соціальній ієрархії, тоді як недостатній освітній рівень часто веде до зациклення у нижчих шарах [4].

Третім чинником є влада, як інституційна і символічна складова, що підтримує існуючу соціальну структуру. Влада дозволяє не лише розподіляти ресурси, але й формувати норми і цінності, які легітимізують стратифікацію. Вона може бути формальною, у вигляді політичних інститутів, або неформальною – через впливові соціальні групи та еліти [3].

Четвертим важливим чинником є культурний капітал – унікальні знання, навички, стилі поведінки і цінності, які людина набуває у сім'ї, освіті, суспільних інститутах. Французький соціолог П'єр Бурдьє підкреслював, що культурний капітал слугує тонким механізмом відтворення соціальних

нерівностей, адже він визначає соціальні переваги, які не завжди пов'язані з прямим матеріальним забезпеченням, але суттєво впливають на статус і престиж у суспільстві [5].

Також у сучасних реаліях глобалізації і цифрової революції соціальна стратифікація набуває нових рис. Глобалізація призводить до посилення економічної диференціації між країнами та всередині них, розширюючи прірву між багатими і бідними шарами. Цифрові технології, з одного боку, відкривають нові можливості для соціальної мобільності через доступ до інформації і знань, але з іншого – сприяють утворенню «цифрового розриву», що посилює нерівність між тими, хто має доступ до нових технологій і тим, хто його позбавлений.[6].

У сучасному постіндустріальному суспільстві соціальна стратифікація зазнає суттєвих змін. Традиційні класи, пов'язані насамперед із власністю на засоби виробництва, поступово доповнюються більш складною системою статусів, де велике значення відіграють освіта, професійні навички та культурний капітал. З'являються нові соціальні групи, пов'язані з інноваційними сферами економіки, зокрема в галузі інформаційних технологій і послуг [3].

Водночас, розширення середнього класу є однією з головних тенденцій соціальної трансформації. Проте паралельно спостерігається зростання нерівності: багаті стають багатшими, а частина населення залишається на периферії соціальної структури. Це формує «розрив» між елітами та низами суспільства, який актуальний і для України [2].

Глобалізація, покращення доступу до освіти та розвиток технологій розширюють можливості для соціальної мобільності, проте водночас створюють виклики. Цифрова нерівність і нерівний доступ до якісної освіти обмежують шанси частини населення піднятися вгору соціальною драбиною. Загалом сучасні трансформації формують більш гнучкі, але водночас неоднорідні моделі соціальної стратифікації [6].

Соціальна нерівність безпосередньо впливає на можливості індивіда реалізувати свій потенціал. Люди, які належать до нижчих соціальних груп, часто стикаються з обмеженим доступом до ресурсів, які потрібні для розвитку: якісної освіти, медичного обслуговування, професійного навчання. Це створює замкнене коло, коли низький соціальний статус передається з покоління в покоління, унеможливаючи соціальну мобільність.

Для суспільства в цілому зростання нерівності підриває соціальну стабільність. Коли великі верстви населення ведуть скрутне становище, посилюється розчарування та конфліктність. Відсутність рівних можливостей сприяє посиленню напруженості між різними соціальними групами, що може призвести до соціальних протестів або навіть дестабілізації [4].

Крім того, нерівний доступ до освіти, охорони здоров'я та політичної участі є одними з найгостріших проблем. Діти з незаможних сімей часто не можуть отримати якісну освіту, що обмежує їх майбутні шанси на успіх. Недостатній рівень медичного обслуговування зменшує якість та тривалість життя у бідніших групах. Політична дискримінація або низька активність серед маргіналізованих верств унеможливує врахування їх інтересів в ухваленні рішень

Таким чином, соціальні виклики, породжені нерівністю, вимагають адекватної уваги з боку держави. Для зниження нерівності потрібні цілісні політики, що охоплюють освіту, охорону здоров'я, соціальний захист та демократичну участь населення. Лише за умови створення умов для рівного доступу до ресурсів можна забезпечити справедливість і стабільність у суспільстві.

Список джерел інформації:

1. Осипчук А. Час та поняття «часу/простору» у теорії структурації ентоні гідденса. *DSpace Repository : Electronic Kyiv-Mohyla Academy Institutional Repository*. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a2c17d06-91ae-4ef4-82cd-0fa3dfd10282/content> .

2. Толстоухов А. Соціологія політики. *Соціологічний факультет*. URL: <https://socio.karazin.ua/resources/5daf7f46b8ac1198931e705d5dcaafb7.pdf>
3. Коваліско Н., Савчинський Р. Сучасне українське суспільство: стратифікаційний вимір великого міста. *Головна - Історичний факультет*. URL: <https://clio.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/02/Kovalisko-N.V.-Suchasne-ukrainske-suspilstvo-stratyfikatsiynyy-vymir-velykoho-mista-N.V.-Kovalisko-R.O.-Savchynskyy.-Lviv-Vydavnychyuy-tsentr-LNU-imeni-Ivana-Franka-2007.-236-s..pdf>
4. Аксьонова І. В. Статистичний аналіз стратифікації українського суспільства за рівнем доходів. *Repository Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics: Домівка*. URL: https://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/19614/1/Стаття_Аксьонова_2.pdf
5. Соціальна стратифікація: поняття та види. *StudFiles*. URL: <https://studfile.net/preview/5835473/>
6. OECD. Education and social mobility: evidence from OECD countries. *Directorate for Education and Skills*. URL: <https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/about/directorates/EDU/OECD-Education-Brochure.pdf>

Лантій В.М., Григор'єва С.В.,

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»,
м. Харків, Україна

**СОЦІАЛЬНА ІНКЛЮЗІЯ В ДИТЯЧИХ ЦЕНТРАХ: РОЛЬ УПРАВЛІННЯ
ПЕРСОНАЛОМ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РІВНОГО ДОСТУПУ ТА
МОЖЛИВОСТЕЙ**

**SOCIAL INCLUSION IN CHILDREN'S CENTERS: THE ROLE OF
PERSONNEL MANAGEMENT IN ENSURING EQUAL ACCESS AND**